

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 45 Volume: 9 Issue: 45

Ağustos 2016 August 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

CAHİT ZARİFOĞLU'NUN "SÜTÇÜ İMAM" ADLI TİYATRO ESERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME A STUDY ABOUT SÜTÇÜ İMAM, A THEATRE WORK WRITTEN BY CAHİT ZARİFOĞLU

Ahmet USLU*

Öz

Cahit Zarifoğlu'nun Sütçü İmam adlı tiyatro eseri, Maraş'ın İngilizler ve daha sonra Fransızlar tarafından işgalini buna karşı Sütçü İmam önderliğinde başlayan kurtuluş mücadelesini yansıtır. Eserde anlatılan olaylar, tarihî gerçekliğe uygun olarak kronolojik bir sıra ile anlatılır. Eserde Sütçü İmam her ne kadar son bölümde ortaya çıksa da Sütçü İmam karakterini oluşturan birikim, önceki bölümlerde oluşturulmuştur. Sütçü İmam, bir kişiden çok bir kurtuluş ruhunu temsil etmektedir. Yazarın, İslam coğrafyasını göz önüne alarak 1920'lerde gerçekleşen bu olayı kaleme alması, seyircide bir millî bilinci uyandırma amacı taşımaktadır. Zarifoğlu, İslam coğrafyasına özellikle 1980'lerde SSCB'nin Afganistan'ı işgali ile birlikte Afgan mücahitlerine, bir rol model olarak Sütçü İmam'ı ortaya koyar. Tiyatronun taşıdığı mesajı en açık şekilde ortaya koyan bit tür olması dolayısıyla eser, bu amaca uygun olarak kaleme alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sütçü İmam, Maraş'ın İşgali, İlk Kurşun, Dram Sanatı, Cahit Zarifoğlu.

Abstract

The drama called "Sütçü İmam" by Cahit Zarifoğlu reflects the occupation of Maraş first by the English and then the French and the battle against them under the leadership of Sütçü İmam. The events in the drama are chronologically ordered. Although the character "Sütçü İmam" shows up at the very last part of the play, it is felt that his personality traits seem to have been determined in previous sections. Sütçü İmam represents independence spirit rather than a human being. The idea of presenting such a story arc in Islamic Geography in 1920s has an aim of inspiring the national consciousness. Zarifoğlu puts forward Sütçü İmam as a role model to Afghani considering the occupation of Afghanistan by Union of Soviet Socialist Republics in 1980s. The present play is purposefully written as a good representative of target message to be given.

Keywords: Sütçü İmam, The occupation of Maraş, First Bullet, The Drama, Cahit Zarifoğlu.

Giriş

Edebiyat, içinde yaşadığı toplumun değerlerine kayıtsız kalamaz. Yazar, gerek yaşadığı olayları gerekse kendi toplumunda olmasa bile şahit olduğu olayları kendi süzgecinden geçirerek eserine yansıtır. Kendi düşüncelerini yansıtırken ya toplumun düşüncelerini paylaşır ya da bu düşüncelere karşı yeni bir tez geliştirir. Edebî eserler, toplumsal olaylar karşısında yansıtıcı olmaları yanında yol gösteren, farkındalık meydana getiren bir yapıya da sahiptir. Tiyatro eserleri de yazarın, genellikle, toplumun günle ve tarihle ilgili bilgilerini, kanaatlerini kendi düşünce ve görüşüne uygun olarak, kabullendiği doğrularını, olayları canlandırıp eyleme dönüştürmesi ile ortaya çıkar. Tiyatro yazarı, eserinde olayı konuşarak seyircileri etkiler ve onlardaki kanaatleri değiştirmeye çalışır.

Tiyatro yazarı konusunu tarihten aldığı eserinde tarihî olayı, tiyatro oyununa dönüştürerek olayın sakladığı yaratıcı güce çok yönlü ve sürekli bir etkinlik kazandırmayı amaçlar. Seyircilerin kanaatlerinde konuştuğu tarihî olay, tiyatrodaki bizzat konuşarak seyircilerin kanaatlerinde değişiklik yapar. Bu yönüyle tiyatro eserleri, insanların eğitilmesinde, onların görüş ve düşüncelerinin değiştirilmesinde etkili bir araçtır.

"Tarih bilimsel gerçekliğin, tiyatro estetik gerçekliğin peşindedir. İkisi de inandırıcı olmak zorundadır" (Oflazoğlu, 1985: 5). Ancak tiyatro eserinin bilimsel ve nesnel gerçekliğe aşırı bağlılığı, estetik gerçeklikle uyumlayabilir. Tiyatro eseri, anlattığı konunun değişmezlerine bağlı kalarak kendi kuralları içerisinde yazarın görüş ve düşüncelerine uygun olarak yeniden şekillenir. Bu yeniden oluşum süreci sonucunda ortaya çıkan eser, toplumun da ilgisini çeker. Tarihî olay, tiyatro eserinde yeniden bir canlılık kazanarak toplumun ortak hafızasında yer edinir.

Tarihî bir olaya ve olayın kahramanlarına sanat yoluyla verilen çağdaş biçim, topluma enerji ve umut aşılar. Böylece olmayı ya da olmazı olura çevirmede tiyatro eseri etkilidir; seyircisini etkiler ve onları olmazı olura çevirecek bir enerjiyle doldurur (Oflazoğlu, 1985). Tiyatro eseri bu yönüyle tarihin tozlu sayfalarında kalan, unutulmuş değerlere bir hayat vererek toplum dinamiğini ayakta tutar. Yazar bir söz adamı olarak ele aldığı konuda toplumsal bir bilinç oluşturma peşindedir. Oluşturulmak istenen her zaman eyleme dönüşme de farkındalık meydana getirmede ve eylemin yolunu açmada yazarın ortaya koyduğu eser etkili bir araçtır. Toplum bilinclendirme ve yaygın kanaatleri değiştirme, çağdaş olaylar karşısında bir duyarlılık oluşturmada tiyatro eseri en kestirme yol olarak kullanılır.

* Dr., Dumlupınar Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Türk Dili Bölümü, ahmet.uslu@dupu.edu.tr

Şair ve yazar olan Cahit Zarifoğlu da *Sütçü İmam* adlı tiyatro eserinde konusunu tarihimizin önemli bir noktasından alıyor. Kurtuluş Savaşı yıllarında Maraş'ın işgalden kurtulması için ilk kıvılcımı ateşleyen ve Kurtuluş Savaşı'nın sembol ismi haline gelen kahramanlardan Sütçü İmam'ı konu olarak seçen Zarifoğlu, ilk silahın ateşlendiği ve milli bilincin oluşmasını sağlayan bir olayı, eserinde bir kez daha canlandırıyor.

Cahit Zarifoğlu, bir şair ve yazar olarak yaşadığı dönemde İslam coğrafyasında meydana gelen olaylara duyarsız kalmaz. İslam coğrafyasının meselelerini kendi meselesi olarak gören yazar, gerek şiirlerinde gerekse düz yazılarında bu konuları ele alır. Zarifoğlu, tek tiyatro eseri *Sütçü İmam* adlı eserinde 1920'lerdeki Maraş'ın işgalini ve kurtuluşunu anlatırken 1980'lerdeki Afganistan'ın Ruslar tarafından işgali ve Afganlı mücahitlerin direnişi ile bir bağ kurar.

Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'nı kaybettikten sonra imzalanan Mondros Mütarekesi çerçevesinde İngiliz ve Fransızlar Maraş'ı işgal eder. 1919'un sonlarına doğru Ermeni-Fransız lejyon askerlerinin Uzunoluk Hamamı'nda çıkan kadınlara el uzatmaları sonucunda Maraş eşrafından Çakmakçı Sait'in işgalciler tarafından yaralanması karşısında sessiz kalmayan Sütçü İmam, savaşın ilk kıvılcımını ateşler. Burada Sütçü İmam'ın ateşlediği silah Maraş'ın, genel olarak da ülkenin işgalden kurtulması için ilk adım olarak sembolik bir değer taşır. Maraşlı olmakla övünen Zarifoğlu (Zarifoğlu, 1993, s. 71) bu olayı bir halk hareketi olarak görür. Bu olay ile 1980'lerde SSCB'nin Afganistan'ı işgali ile başlayan mücadele arasında bir bağ kurar. *Uzunoluk* dergisinde kendisiyle yapılan bir konuşmada bunu şöyle ifade eder: "Bu bir halk örgütlenmesidir. Bunu günümüzde berrak bir şekilde Afganistan'da görüyoruz. Afganistan'daki mücadele ile Maraş'ı düşman çizmesinden kurtaran insanların mayaları, hamurları aynı. Maraşlı hangi gerekçe ile istilâya razı olmadı ise ve hangi tertipleri, metotları uyguladı ise, Afganistanlı da aynıısını yapıyor. Maraş için günün şartlarında sadece şehrin kurtarılması söz konusu idi, bunu Afganistanlı topyekûn olarak bütün ülke için yapıyor." (Zarifoğlu, 1986) Yazarın bakış açısı ile tarih tekerrür etmiş, Sütçü İmam'ın başlattığı işgale direnişin benzeri Afganistan'da da gerçekleşmektedir. Sütçü İmam olayı Zarifoğlu için işgale karşı direnişin bir proto-tipidir.

Cahit Zarifoğlu, Sütçü İmam olayını *Bir Değirmendir Bu Dünya* (1986) adlı kitabında da anlatır. Tarihî bilgilere dayalı bu yazıda önce İngilizler tarafından işgal edilen ancak daha sonra aralarındaki anlaşmaya dayalı olarak Fransızlara devredilen Maraş'ta işgalci komutan ve askerlerin yaptığı eziyetler anlatılır. Bu yazıda yazar, Sütçü İmam olayını şöyle anlatır: "Ermeniler, hamamdan çıkıp evlerine doğru gitmek isteyen kadınları durdurup tarihî kayıtlara göre; 'Burası artık Türklerin değil, Fransız memleketinde peçeli gezilmez' diyerek 'peçelerini kaldırıp zorla ilişmek isterler.' Olaylara yakınındaki bir kahveden Müslümanlar müdahale ederler. Fransız üniforması giymiş olan Ermenilere nasihatler edilip yollarına gitmeleri söylenir ama onlar ısrar ederler, kadınları bırakmazlar, müdahale edenlere dipçiklerle vurular, çatışma çıkınca da Çakmakçı Sait ve Gaffar Osman dipçik ve kurşunla yaralanır. Bunları izlemekte olan Sütçü İmam ismiyle bilinen cami müezzini evinden getirdiği Karadağ marka, patladığında büyük güürültü çıkaran tabancasıyla kadınlara musallat olan Ermeni'yi vurur." (2014: s. 89) Burada başlayan olaylar Maraşlı Müslüman halk üzerindeki baskının artması ile devam eder. İki yıl kadar devam eden işkenceler, baskılar 21 Ocak 1922'de başlayan Maraş halkının işgalden kurtulması ile son bulur: "22 gün ve gece devam eden ve Maraşlının kendi iradesi, azmi, İslami dinamizmi ile ve Allah'tan başka hiçbir dayanağı olmadan sürdürdüğü harp başlamış olur." (s. 90)

Cahit Zarifoğlu, Maraş'ın İngiliz, Fransız ve Ermeniler tarafından işgal edilmesi ile Afganistan'ın SSCB tarafından 1979 yılı sonunda işgali arasında bir bağ kurar. Yaklaşık 9 yıl SSCB işgali altında kalan Afganistan halkı, Maraş'ın işgale gösterdiği direnişin bir benzerini gösterir. Afgan halkı, Sovyet kuvvetlerine karşı kitle halinde direnmiştir. Afgan milliyetçileri örgütlenerek işgale karşı bir halk direnişini örgütlerler. SSCB, Afgan milliyetçilerinin bu direnişine karşı kimyasal silah dâhil olmak üzere her türlü askeri taktiği kullanmalarına karşın başarılı olamaz. İşgal karşısında düzensiz de olsa Afgan halkının örgütlenerek birçok cephe SSCB'ye karşı duruşu, sonunda zaferle sonuçlanır. Sovyet askeri 15 Şubat 1989'da Afganistan topraklarını terk etmek zorunda kalır. (Armaoğlu, 2015: 448 - 452)

İslam coğrafyasında 60 yıl arayla gerçekleşen iki işgal siyasî ve sosyal sonuçları bakımından benzer özelliklere sahiptir. Zarifoğlu, bu iki tarihî olaya İslamî duyarlılık açısından bakar. Sonuçta her iki olayda da halk, işgale boyun eğmemiş, inancını düşman askerine esir etmemiştir. *Sütçü İmam* eseri ile yazar, işgale karşı direnişin zaferle sonuçlanmasını bir örnek olarak ortaya koyar. Amaç bu tarihî olayı gözler önünde canlandırarak Türk halkında bir bilinç uyandırmak ve Sütçü İmam nezdinde Afgan mücahitlerini yüceltmektir. Bu sayede Türk halkının İslam coğrafyasında gerçekleşen bu işgale kayıtsız kalmamasını sağlamaktır.

Bu genel açıklamalardan sonra Cahit Zarifoğlu'nun *Sütçü İmam* adlı tiyatro eserinin incelenmesine geçebiliriz.

Sütçü İmam

Cahit Zarifoğlu tarafından 1987 yılında yazılan *Sütçü İmam* adlı tiyatro eseri, 71 sayfa ve beş bölümden meydana gelmiştir. Eserin birinci bölümü 9, ikinci bölümü 13, üçüncü bölümü 4, dördüncü bölümü 10, beşinci bölümü 22 sayfadan oluşur. (Zarifoğlu, 2014)

1. Eserin Konusu

Eserin konusu, adından da anlaşılacağı gibi Sütçü İmam'dır. Sütçü İmam merkez alınarak, Maraş'ın işgali ve sonrasında gerçekleşen olaylar stilize edilir. Aynı zamanda Maraşlı olan yazar, Maraş'ın düşman işgaline karşı direnişini kendi duygu ve düşünce dünyasından süzüp sentezleyerek ortaya koyar.

Eser, 23 Şubat 1919'da İngiliz kuvvetlerinin Maraş'ı işgali ile başlar. Ermenilerin, sevinç gösterileri ile İngiliz askerlerini karşılamasının tasvir edildiği birinci bölümden itibaren geçen olaylar kronolojik sıra ile dramatize edilir. Eserin birinci bölümünde İngilizlerin Maraş'a girmesi ile birlikte tarih boyunca Türklerle birlikte aynı mekânı paylaşan Ermenilerin sevinç gösterileri karşısında Maraş halkının üzüntüsü ve öfkesi dile getirilir. Müslüman halk ile gayrimüslimlerin barış içinde uzun süre birlikte aynı coğrafi bölgeyi paylaşmalarına rağmen işgalle birlikte gayrimüslimlerin saf değiştirmesi karşısında Müslüman halkın şaşkınlığı, üzüntüsü drama tekniği ile işlenir. İngiliz işgali ile başlayan süreç eserin ileri bölümlerinde Fransızların şehre gelmesi ve Müslüman halka karşı takındıkları tavır seçilen örneklerle anlatılır.

Eserin konusu, tarihe mâl olmuş bir şahsiyeti ve devrini yansıtırken modernize edilen geçmiş devri sağlam temellere oturtma tedirginliğini de taşır. Yabancı devletlerin işgali sırasında meydana gelen olayların anlatımında etnik kimlik ayırımına gitmeden birlikte millet olma şuuru üzerinde hassasiyetle durulur. Ayrıca günümüz insanına kendini tanıtmaya, ferdî ve millî bilince ulaştırma bakımından da çok önemlidir. Yazar, bu eserde işlediği konu ile hem ferdî hem de toplumsal bir dramı güne, geleceğe ışık tutacak bir disiplinle ortaya koyar. Zaten bu konu, yazarın özellikle son döneminde üzerinde durduğu İslam coğrafyasının meselelerinin anlaşılmasında, ferdî ve millî planda bir bilinç uyandırılması amacıyla uygun bir konudur. Bu eserle yazar, ülkenin kurtuluş mücadelesinde sembol bir isim olmuş tarihî bir şahsiyeti, tiyatro tekniğine dökmüştür.

Sonuç olarak bu eserin konusu, Sütçü İmam nezdinde bir ülkenin yeniden diriliş mücadelesidir, denebilir.

Cahit Zarifoğlu, eserin başında yazdığı giriş bölümünde amacını şöyle dile getirmektedir: *"Bize Maraş'ın ilkin İngilizler, daha sonra da Fransızlar tarafından işgal edildiğini, şehir halkının nasıl tecavüze uğradığını, bunlardan en önemlisi olarak, Ermeni devriyelerinin kadınlara nasıl ve niçin sataştığını ve Sütçü İmam'ın bunları nasıl tabancasıyla susturduğunu anlatacaktır."* (s. 25)

2. Eserin Vak'ası:

Eserde anlatılan vak'a, kronolojik bir sıra ile tarihî gerçeklere uygun bir düzen içinde sıralanmıştır. 23 Şubat 1919 tarihinde İngilizlerin Maraş'ı işgali ile başlayan vak'a, Sütçü İmam'ın Ermeni askerlerine ilk kurşunu sıkması ile sona erer. Birinci bölümde İngilizlerin Maraş'ı işgal etmesi ile başlayan vak'a zinciri üçüncü bölümde Fransız askerlerinin şehre girmesi ile devam eder. Hamamdan çıkan kadınlara yapılan taciz ve sonrasında Sütçü İmam'ın silahını ateşlemesi ile vak'a beşinci bölümde son bulur.

Birinci Bölüm'de Ermeni kızların yollara çiçek atıp oynayarak İngiliz komutan Max Doryan'ı ve askerleri sevinç çığlıkları ile karşılaması ile perde açılır. Şehrin her yerinde başta Ermeniler olmak üzere azınlıklar sevinç gösterilerinde bulunurken Türkler boynu bükük, sessiz bir şekilde olan biteni seyrederek. Maraşlılar tarih boyunca barış içinde birlikte yaşadıkları Ermenilerin bu hareketlerine bir anlam veremezler. Şaşkınlık ve öfke ile çalınan bandoyu ve yapılan gösterileri sadece izlemekle yetinirler. Max Doryan'ın şehrin güvenliğini tesis etmek için geldiklerini söylemesi üzerine Mutasarrıf Ata Bey: *"Şehirde güvenliği bozacak bir durum mevcut değildir ki, siz güvenliği sağlamak amacıyla gelmiş olabilirsiniz. Bu sebeple sizi o sıfatla değil, misafir olarak kabul ediyorum."* (s.31) sözleri eserin sonraki bölümlerinde de gittikçe dozu artacak çatışmanın başlangıç noktasıdır. Daha üçüncü sayfada bu çatışmaya yer verilmesi uzun bir zamanı kapsayan tiyatro eserinde yazarın gösterdiği dramatik ekonomidir, diyebiliriz.

İngilizlerin şehre girişi sırasında, Ermeniler de kendi aralarında Türklere karşı provokasyon yaparak İngilizleri kışkırtmak için plan yaparlar. Max Doryan, bir tezkere ile şehrin önde gelen eşrafını kışlaya çağırır. Bir heyetle kışlaya giden eşraftan Müftü Mehmet Tefik, Sezai Efendi söz alarak Doryan'la konuşurlar. Konuşma sırasında Ermeni Papaz da hazır bulunur. Türklerin Ermenilere karşı kötü muamelede bulunduğu iddialarına cevap veren heyetin söyledikleri dikkate alınmaz. Hatta konuşmaya bu şekilde devam ettiklerinde uyarı amacı taşıyan bu toplantının Türkler için daha farklı sonuçlanacağı tehdidinde bulunulur. Birinci bölüm, heyete söylenenlerin halk arasında konuşulması ile son bulur.

İkinci Bölüm, İngiliz komutanlar Max Doryan, General Crawford ve Ermeni önderleri arasında geçer. Ermeniler, İngiliz komutanlara Müslümanların ileri gelenlerinin bir listesini vererek bunların şehir meydanında asılmasını isterler. General Crawford, Osmanlı'nın bir kalemde silinip atılacak bir millet olmadığını ve onlara zarar verilmemesini istemektedir. Bu arada General, şehrin yapılan anlaşma gereği kendilerinden alınarak Fransızlara verildiğini söyler. Ermeniler bu durum karşısında tedirgin olsalar da General, aynı hassasiyetin Fransızlar tarafından da gösterileceğini belirtir. Ancak General, Ermenilerin bu bölgeye hâkim olmalarının hayal olduğunu ve boşa rüya gördüklerini söyler. Bu bölümde anlatılanlar, yazarın kendi muhayyilesinde kurguladığı konuşmalardan oluşmaktadır. Ermenilerin, Müslümanlara karşı

düşmanca tavrı karşısında yazar, General Crawford'u dengeleyici bir unsur olarak konuşturur. General, yazarın düşüncelerini seslendiren bir aracı konumundadır. Bu bölüm, genel olarak bundan sonra olacaklar hakkında bir ipucu niteliğindedir.

Üçüncü Bölüm'de Fransızların Maraş'a gelmesi anlatılır. Fransızları karşılamak için Ermeniler, Müslüman bir davulcuyu ikna etmeye çalışırlar. Fakat Davulcu Halil "On değil bin madeni verseniz, din kardeşlerimin başına çomak vurmam." (s. 58) diyerek teklifi reddeder. Türkler ise kendi aralarında Fransızların şehre gelmesinden duydukları rahatsızlığı dile getirirler. Ermeni kızlar yine sokaklarda sevinç gösterilerinde bulunurlar. Ermenilerin "Burası Ermenistan oldu / Fransızlar yedi lokumu / Müslümanlar yedi b..." (s.60) şeklinde sloganlar atmaları Türklerin öfkesini daha da artırır. Hüzün ve öfkenin birlikte verildiği bu bölümlerde yazar, izleyicilerin hamaset duygusunu galeyana getirmeye çalışır. Bu bölümlerde işlenen öfke ve hınc, son bölümde yaşanacak olaylar için bir ön hazırlık amacını taşır.

Dördüncü Bölüm'de ise Fransızların şehrin yönetimini İngilizlerden devralması anlatılmaktadır. İngiliz General, Ermenilerin taşkınlıklarından rahatsızdır. Yazar'ın düşüncelerine tercüman olan General'in: "Ermeni dindaşlarımız altı asırdır güven içinde oturdukları bu topraklarda nedense birdenbire hayatlarından endişe etmeye başladılar." (s. 68) ifadeleri bunu açık etmektedir. General, Maraş'ta bulunduğu süre içerisinde Müslümanları yakından tanımış ve zannedildiği kadar itmekle yıkılacak bir millet olmadıklarını anlamıştır. Ermenilerin ise bir an önce şehri ele geçirmek ve kaleye kendi bayraklarını dikme isteklerini imkânsız görmektedir. Bu düşüncelerini hem Ermenilere hem de yeni gelen Fransız komutanlara iletir ve birliği ile birlikte şehri terk eder. Bundan sonra Ermeniler ve Fransızlar, şehir güvenliğini nasıl sağlayacaklarını konuşurlar. Fransız birliğinin önemli bir kısmı Cezayirli Müslüman askerlerden oluşmaktadır. Bu durumdan endişe duyan Ermeniler, Fransız üniforması giyerek şehir güvenliği konusunda Fransızlara yardımcı olmak isterler. Onların bu isteği Fransız komutan tarafından kabul edilir. Ermenilerin kendi ülkelerine sahip olma istekleri konusunda gösterdikleri heyecan, kırılma noktalarından biridir. Bir an önce Müslümanlar üzerinde hâkimiyet kurma istekleri konusundaki hırsları, eserde tırmanan bir çatışma unsuru olarak kullanılır.

Beşinci Bölüm Sütçü İmam, torunu ve kızı arasında geçen konuşmalarla başlar. Sütçü İmam'ın Karadağ toplusu silahını alan torunu, silahı merak etmektedir. Kızı Seher ise oğlunun silahla oynamasını istemez. Çocuğun meraklı ve ısrarlı sorularına Sütçü İmam bıkmadan, usanmadan cevap verir. Bu konuşmalardan sonra, eserde ayrı bir bölüm olarak ayrılmasa da ertesi günün anlatıldığı sahneye geçilir. Halk bu bölümde kendi arasında konuşur. Ermenilerin zulümlerini ve buna karşılık yapılabilecekleri konuşurlar. Bu arada hamama gitmek için hazırlık yapan nine, torunu ve kızları arasında geçen konuşmalar aktarılır. Sütçü İmam ve kahvedekiler de Ermeni zulümlerini konuşmaya devam ederler. Sütçü İmam kahvedekilere umut aşılamaktadır. Bir Fransız askerinin genelevin yerini sorması ile hareketlenen ortam Cezayirli askerlerin yatıştırması ile büyümeden son bulur. Nine, kızları ve torunun hamamdan çıktıkları sırada Asis isimli Ermeni'nin önderliğindeki bir grup asker, kadınları durdurur ve taciz ederler. "Şunu unutmayın. Burası artık Türklerin değil. Burası Fransa memleketi oldu. Fransa memleketinde kadınlar böyle dolaşmaz, dolaşamaz." (s. 94) ifadeleri ortamı kızıştırır. Sütçü İmam bu sözler karşısında sessiz kalmaz. Eve gider ve silahını alıp kadınları taciz eden Asis'i vurur. Olaylar bu ilk kurşunun atılması ile son bulur. Eser, Türklerin Fransız askerlerini tek tek silahlarının dipçikleriyle vurması ve halkın yüzünde uyanan tebessüm ile bitmektedir.

Özetlemeye çalıştığımız bu eserin vak'ası, İngiliz ve Fransız askerlerinin Maraş'ı işgali ile birlikte Ermenilerin Müslümanlara karşı tacizkâr davranışları karşısında Maraşlıların öfkesini Sütçü İmam nezdinde anlatır. İşgalden Sütçü İmam'ın ilk kurşunu sıktığı âna kadar geçen süre ayrıntılı bir anlatımla verilir. Eserde geçen olaylar, bu dönemin seçilmiş, Osmanlı'nın düşman askerleri tarafından işgalini karakterize eden ve tarihe mâl olmuş olaylardır. Ele alınan olaylar, Maraşlıların taşan sabırlarının bir göstergesi olarak Sütçü İmam'ın ilk kurşunu sıkması ile birlikte başlayan kurtuluş mücadelesi mantıklı bir düzen içinde sıralanır. Eserde temel olarak Sütçü İmam, merkez kişidir. Vak'anın bir merkez kişi etrafında toplandığı eserlerde hem merkez kişiyi yansıtmak hem de bir milletin tarihinde çok önemli olan bir olayı ortaya koymak çok zordur. Ancak Zarifoğlu, eserde bir döneme damga vuran olayları stilize ederek amacı doğrultusunda kullanır. Eserde asıl verilmek istenen millî idrak bilinci son bölümde eserin doruk noktaya ulaşması ile birlikte verilir.

3. Olay Dizisi

Eserde Maraş'ın işgali ile Sütçü İmam'ın ilk kurşunu sıkması arasında geçen olaylar şu şekilde sıralanmıştır:

- 1- İngilizlerin Maraş'a gelmeleri ile birlikte Ermenilerin sevinç gösterilerinde bulunmaları,
- 2- Türklerden oluşturulan bir heyetin İngiliz komutan tarafından çağrılarak tehdit edilmeleri,
- 3- Ermenilerin İngiliz komutanlardan, Müslümanların önde gelenlerinin meydanda asılmalarını istemeleri ve İngiliz komutanın bunu reddederek Ermenileri boşa hayal kurmalarını konusunda uyarması,

- 4- Yapılan anlaşma gereği İngilizlerin, Maraş'ı Fransızlara bırakması üzerine Fransızların şehre gelmesi,
- 5- Fransızların şehri, İngilizlerden devrıldıktan sonra Ermeniler ile şehir güvenliğini sağlayacak tedbirleri konuşmaları, Cezayirli Müslüman askerlere karşı duyulan güvensizliğin dile getirilmesi karşısında Ermenilerin de Fransız askerlerine katılarak şehirde devriye görevi almaları,
- 6- Sütçü İmam ve torunu arasında daha sonra olayda kullanılacak silahın bir diyalog içerisinde tanıtılması,
- 7- Maraşlı Türklerin kendi aralarında şehrin düşman işgalinden nasıl kurtulacağı ile ilgili planların yapılması,
- 8- Kadın ve çocukların hamamdan çıktıktan sonra Ermeni bir asker tarafından kadınların kılık kıyafetleri konusunda taciz edilmeleri,
- 9- Ermeni askerin bu tacizi karşısında dayanamayan Sütçü İmam'ın evden silahını alıp gelmesi ve Ermeni askeri vurması.

4. Tema

Sıralamaya çalıştığımız olaylar içine yerleştirilen tema, İngiliz, Fransız ve Ermeniler tarafından işgal edilen Maraş'ın bu işgal karşısında sessiz kalmaması ve Milli Mücadele'nin de ilk kıvılcımını ateşleyen Sütçü İmam'ın bir proto-tip olarak öne çıkararak Maraş'ın işgalden kurtulması için zemin hazırlamasıdır.

Vak'anın teknik disipline oturtulmasında dram sanatı tekniği açısından başarılı bir uygulama söz konusudur. Vak'a iki tiyatro janrı (tür, tarz) dokusu ile verilir:

- 1- Eserde yerleştirilen trajedi ögesi,
- 2- Maraşlı Türklerin özelde ise Sütçü İmam'ın dramı.

Eserde trajedi unsurunu, İngiliz ve Fransız askerleri tarafından Maraş'ın işgal edilmesi ve bu işgali Türklerin bin yıldır birlikte yaşadığı Ermenilerin sevinçle karşılamaları karşısında Türklerin üzüntülerinin dile getirilmesi ile görebiliyoruz. Maraş için anlatılan bu olay, genelde Osmanlı İmparatorluğu'nun içinde bulunduğu durumu da karakterize eder. Osmanlı İmparatorluğu hükümdarlığında hiçbir sıkıntı yaşamayan ve dışlanmayan azınlıkların birden bire saf değiştirmeleri, düşmanla işbirliği yapmaları Türkler tarafından şaşkınlıkla ve öfkeyle karşılanır. Eserde sık sık eli kolu bağlı, olan biteni izleyen Türkler boynu bükük olarak tasvir edilir. Bu eserdeki trajedinin temelini teşkil etmektedir.

Zarifoglu, eserinde konu, tema ve şekil arasındaki bağları mükemmellik içinde işlemiş, hiçbiri diğerinin lehinde veya aleyhinde genişletilmemiştir. Tema, dramatik düzen içinde gerçekleştirilmiş, kişisel ve millî bilinci güçlendirici vurgular yapılmıştır.

Perde kapandığı zaman, ilk bakışta vak'anın henüz bitmemiş gibi görünmesi ihtimali vardır. Ancak, Sütçü İmam'ın ilk kurşunu sıkması sonrasında Türklerin Fransız ve Ermeni askerlerini dipçiklerle yere yıkması, bir anlamda Maraş'ın işgalden kurtuluşunu temsil etmektedir. Bu nedenle de gerek konuşmalar gerekse olayların dizilişi Maraş'ın işgalden kurtulduğu konusunda bir netlik sağlamaktadır.

5. Serim

Serim daha birinci bölümde özel bir çaba sarf edilmeden gerçekleştirilmiştir. Tarihi gerçeklere dayalı olarak vak'a, Maraş'ın İngilizler tarafından işgali ile başlatılmıştır.

6. Çatışma

Çatışma, daha eserin üçüncü sayfasında başlatılmıştır. İşgalci İngilizlerin komutanı Max Doryan'ın şehre girer girmez Maraş'ın önde gelen Türkleri kışlaya çağırması ilk çatışmayı oluşturur. Max Doryan'ın "Güvenliği temin etmek amacıyla ve mütareke hükümlerine dayanarak şehrinizi işgal ediyorum. Bu şehir şu andan itibaren benim komutam altındadır." (s. 31) sözlerine karşılık Türk heyetinden Mutasarrıf Ata Bey'in "Şehirde güvenliği bozacak bir durum mevcut değil ki, siz güvenliği sağlamak amacıyla buraya gelmiş olabilirsiniz." (s. 31) cevabı çatışmayı oluşturan bir unsurdur. Emir Şeyh Ali'nin "Zulmetmek bizim şanımıza yakışmaz. O sizlerin mesleğinizdir." (s. 36) şeklindeki çıkışı İngiliz komutanlar tarafından sert bir karşılık bulur: "Bu şekilde konuşmaya devam ederseniz, sadece bir uyarı amacı taşıyan bu toplantı sizin için başka türlü sona erebilir." (s. 36) Maraşlı Türkler ile İngiliz işgalciler arasında geçen bu konuşmadaki gerilim, eser boyunca devam eder. Eserin ana eksenine yerleştirilen bu çatışma, ancak son bölümde Türkler lehine sonuçlanır.

7. Düşümler

Eserin düşümleri Maraşlı Ermenilerin dışarıdan gelen işgalci İngiliz ve Fransızlarla işbirliği yaparak onları Türler aleyhine kışkırtmaları ile ortaya çıkar. Ana çatışma, eserde işgalle gerçekleşen olaylar merkez alınarak oluşturulur. İşgalci askerlerin tacizkâr davranışları karşısında Türklerin kendi aralarında gizli gizli örgütlenmeleri, Sütçü İmam'ın bu gelişmeleri yakından takip ederek halkı bilinçlendirmesi ve umut aşılması eserde Maraş'ın işgalden kurtulup kurtulamayacağı merakını eser sonuna kadar canlı tutar.

Birinci bölümde İngiliz komutanla konuşan Türk heyetin işgali reddederek "Sizi, misafir olarak kabul ediyorum." (s. 31) demesi Maraşlı Türklerin işgale bakış açısını da göstermektedir. Maraş işgalden kurtulabilecek mi? sorusu ile ifade edebileceğimiz düşünüm diğer bölümlerde de devam eder.

İkinci ve üçüncü bölümlerde de bu düğümü güçlendirici ve gerilimi arttırıcı olarak Ermenilerin ve Fransızların şehirde Türklere karşı şiddete başvurmaları, onların huzurunu kaçıran tavırlarda bulanmaları eserdeki düğümü güçlendirir. Üçüncü bölümde Fransızların Maraş'a gelmeleri sırasında davulcu olarak Türklere Halil adlı kişiye davul çalmasını söylenmesi ve bu teklif karşısında Halil'in "*On değil bin madenî verseniz, din kardeşlerimin bağına çomak vurmam.*" (s. 58) çıkışı gerilimi arttıran noktalardan biridir. Diğer bölümlerde ise gerilimi arttıran ve ana düğümü güçlendiren noktalar şu şekilde devam eder.

Üçüncü bölümde Fransızların Maraş'a gelmelerini yollarda gösteriler yaparak kutlayan Ermenileri gören Türkler: "*Acaba hayâsızca gösteri yapan şu insanların atalarını, asırlar önce tümüyle ortadan kaldırmamakla hata mı ettik.*" (s. 59) şeklinde düşünerek harekete geçmek için öfke ve huşlarını dile getirirler.

Dördüncü bölümde İngilizlerin şehri, Fransız ve Ermeni askerlerine devri anlatılır. Birkaç ay Maraş'ta kalıp Türkleri yakından tanıyan İngiliz komutan, Fransızlara bazı tavsiyelerde bulunur. Türkleri tamamen saf dışı bırakıp Ermenilerin burada devlet kurma hayalinin gerçekleşmesinin mümkün olmadığını belirtir. İngiliz komutanın söylediklerinden Türklerin hızlı bir örgütlenme içinde olduğunu ve yakın bir zamanda bir direniş hareketinde bulunabileceklerini anlayabiliriz. İşgalci birlik olarak Maraş'a gelen ve düzenli bir birlik görünümü veren İngilizlerin komutanının Türkler hakkındaki olumlu düşünceleri ve Türkleri yenmenin kolay olmadığını belirtmesi Fransız ve Ermeni askerleri tarafından hoş karşılanmaz. Fransız askerleri içerisinde önemli bir yer tutan Cezayirli Müslüman askerlerin oluşu, diğer bir tedirginlik meydana getiren durumdur. Buna karşılık olarak ise Ermenilerin Fransız üniforması giyerek şehirde devriye atacak olması çatışmayı oluşturan bir unsurdur. Bu tedbir karşısında dağınık bir görünüm arz eden Türklerin nasıl bir tavır sergileyeceği ve işgalden kurtulup kurtulamayacakları konusundaki merak unsuru işgalci komutanların aldıkları kararlarla daha da artar.

Beşinci bölümde ise Sütçü İmam ve torunu arasında geçen konuşmalar merak unsurunu destekler niteliktedir. Sütçü İmam'ın Karadağ toplusu adlı silahla ilgili söyledikleri bu silahla başlayacak olayların nasıl sonuçlanacağı konusundaki merakı da artırır.

Tarihten bildiğimiz bu vak'ının dramatize edilmesinde yazar, ana merak unsurunu her bölümde farklı bakış açıları kullanarak gerek işgalci devletlerin askerlerinin ağzından gerekse Türklerin özellikle de Sütçü İmam'ın ağzından güçlendirir. Tarihe mâl olmuş bir kişi olarak Sütçü İmam nasıl biriydi? İşgali Maraşlı Türkler nasıl karşıladı? Milli Mücadelenin de başlangıcı sayılan bu olayı hazırlayan nedenler nelerdi? Olay nasıl gerçekleşti? gibi soruları tek tek ele alan yazar, bildiğimizi sandığımız bu konularda verdiği ayrıntılarla millî bilinci oluşturan etkenleri ortaya koyuyor. Özellikle eserin büyük bir kısmını oluşturan işgalci komutanların kendi aralarındaki konuşmaları, seyircinin millî duygularını kamçılayarak nasıl bir ortamda bir zafer elde edildiğini gözler önüne seriyor. Eserde birkaç yerde asırlardır Ermenilerle barış içinde yaşayan Türklere karşı Ermenilerin birden saf değiştirerek işgalcilerle işbirliği yapmaları eserde seyircinin hamasî duygularını galeyana getiren bir unsur olarak kullanılıyor. Osmanlı İmparatorluğu'nun girdiği savaştan yenilerek çıkması sonrasında yapılan anlaşmalar gereği toprakların işgal edilmesi karşısında sükûnetini koruyan halk, yeniden toparlanarak eski günlere dönülebileceğine olan inancını korur. Eserde gerek İngiliz komutanın söyledikleri gerekse Sütçü İmam başta olmak üzere eserde isimleri verilmeyen Türklerin kendi aralarındaki konuşmaları zaferin kesin olarak elde edileceği konusundaki düşünceleri pekiştiriyor. Bu, yazarın kesin başarısıdır. Tiyatro yazarının amacı, eser sahnelenmeye başladığı andan itibaren seyircinin ilgisini çok çabuk bir şekilde sahneye çekmek ve bu ilgiyi dağıtmadan perde kapanıncaya kadar sürdürebilmektir. Yazar, bunu eserinde kurguladığı çatışmalarla sağlıyor.

8. Doruk Nokta

Eserde asıl merak konusu, Maraş'ın işgalden kurtulup kurtulamayacağıdır. Her ne kadar Maraş, İngilizler ve Fransızlar tarafından işgal edilmiş olsa da asıl düşman Ermenilerdir. Asırlardır Türklerle birlikte barış içinde yaşayan Ermenilerin birden bire saf değiştirerek işgalcilerin yanında yer almaları ve Türklere karşı düşmanca bir tavır takınmaları Türklerin öfkelerini asıl arttıran bir unsurdur. Eserin merak konusu hamamdan çıkan kadınlara karşı Ermenilerin tacizde bulunması ile doruk noktaya ulaşmıştır. İlk kurşunun sıkılması ile birlikte çözülme başlamış ve Maraş düşman işgalinden kurtulmuştur.

9. Çözüm

Bu eserde çözüm tam bir dramatik yapıda beklenen çözüm gibi kurulmuştur. Herkesin bildiği tarihi bir kişi ve olayın, dramatik yansılama tekniği -kesin bir amaçla- ortaya konması oldukça zordur. Herkesçe malum olan bir çözümü dramatik kurallara bağlayarak kesin ve şaşırtıcı bir çözüme ulaştırmak zaten beklenecek bir şey de değildir. Eser Maraş'ın işgali ile başlatılarak kurtuluşu için Sütçü İmam'ın sıkıdığı ilk kurşunla bitirilmiş, herkesçe bilinmesi gereken noktada bırakılmıştır. Bu sayede seyircinin duyu ve düşünce dünyasında önemli izler bırakılabilmektedir. Aslında yazarın amacını gerçekleştirmek dışında bir dramatik tedirginliğe de gerek yoktur.

Çözüm bölümünde dikkat edilmesi gereken nokta, eserde merkezi teşkil eden karakterin ve onunla özdeşleşen vak'ının çözümüdür. Maraş'ın işgali karşısında Sütçü İmam, tek başına eserin dramatik yapısını

temsil eder. Böylece eserdeki vak'a çözüme kavuşur. Bu aynı zamanda, eserin başından sonuna, mesajının sona erdiği noktadır.

10. Kişileştirme

"Kişileştirme oyunun özüdür. Oyun kişileri olmadan olay gelişemez. Tiyatro gerçekliği kendi kurallarına göre yansıtır" (Nutku, 1973: 73). Bu yansıtma işinde yazar, seçmek, yalınlaştırmak ve bazı soyutlamalara gitmek gibi tasarruflarda bulunur. Yazar, kişilerinin isteklerini, duygularını kesin çizgilerle işlemek zorundadır. Seyircinin kişileri ve olayı anlayabilmesi için bu gereklidir. Yazar ele aldığı kişileri, tüm yönleri ile ortaya koymaya çalışır. Toplumun şu ya da bu şekilde tanıdığı kişileri, kesin çizgilerle ortaya koyar ve herkesin daha net ve belirgin bir şekilde bu kişileri tanımasına yardımcı olur.

Üzerinde durduğumuz eserde baş oyun kişisi ön plandadır. Olaylar da bu kişinin kişiliğini belirleyici doğrultuda ortaya konulur. Eserde üzerinde durulan Sütçü İmam karakteri, kendine has özellikleri ve tepkileriyle üç boyutlu, ayrıntılı ve yer yer derinlemesine olarak bir değerlendirmeye ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Eserde başkişi Sütçü İmam'dır. Diğer kişiler Max Doryan, Papaz, İngiliz Komutan General Crawford, Hintli Subay Draji, Hırlakyan, Asis Avesüs, Sotirek, Fransız işgal kuvvetleri Komutanı Yüzbaşı Loly, Sütçü İmam'ın kızı Seher, torunu Ahmet, nine, kocası kızı, gelini Selime, Gülsüm Bacı, torunu Emin, kız torunu, Çakmakçı Sait, Gaffar Sütçü İmam'ın şahsiyetini belirtmek için seçilmiş tamamlayıcı kişilerdir. Bu kişiler de işgal sırasında bir şekilde olaya dâhil olmuş olayların oluşu sırasında öne çıkan kayda değer olan kişilerdir.

10.1. Sütçü İmam

Oyun, yer yer trajediye varan özellikleriyle dramdır. Çünkü Sütçü İmam, yüce bildiği değerler uğruna her şeyi göze alarak, vatan olarak bildiği Maraş'ın düşman işgalinden kurtulması için hayatını ortaya koyan bir kişidir. Bu trajedi - dram, iç ve dış çatışmalarla birlikte işlenir. İşgal askerleri karşısında umudunu yitirmeyen ve etrafına umut aşılayan yapısıyla ve hamamdan çıkan kadınlara tacizde bulunan askerlere karşı duruşuyla örnek bir şahsiyettir. Sütçü İmam'ın bu özelliklerini eserin başından sonuna şöyle sıralayabiliriz:

1- Sütçü İmam, inandığı değerler uğruna her şeyi göze alan mücadeleci bir karaktere sahiptir. Ancak bu mücadelede hak ve hukuku gözetmeyi ihmal etmez.

Torununa silahı tanıtırken söylediği: "Bununla bir fili devirebilirsin. Kurşunları da iridir. Yan yana üç kâfir koyup ateşlesen üçünü birden deler geçer... Hiçbirinde can bırakmaz." (s. 78) sözleri bilinçaltında bir güven ve başkaldırının ifadesidir. Ancak bu başkaldırıda hakkı gözetmeyi de ihmal etmez. Torununun Ermenilerin taşkınlıkları karşısında Sütçü İmam'a "Onları döver misin?" sorusuna "Tabii, hak ettikleri zaman" (s.78) şeklinde cevap vermesi bu hassasiyeti göstermektedir. Torunuyla diyalogunun ilerleyen bölümlerinde "Döverken de güzel dövmeli. İnsafla güzelce. Tertemiz." (s. 79) sözleri Sütçü İmam'ın inancından kaynaklanan bir hassasiyet olarak karşımıza çıkar.

2- İşgal karşısında ümidini kaybetmeyen ve çevresine de ümit aşılayan bir kişidir.

Sütçü İmam, torununa silahını tanıtırken "Bak şimdi... Şunun bir gün gümm diye patladığını duyarsın. Ve o ses kulağından hiç gitmez.", "Ahmet: Demek hep duyacağız sonra. (Durur.) Niçin? İmam: Öyle. Duyulur bir ses olacak." (s. 80) derken bir ümidin varlığından bahsetmek mümkündür.

Sütçü İmam, kahvede otururken çevresindekilere de ümit aşılar. Genel olarak halkta bir ümitsizlik ve endişe varken Sütçü İmam, bunun bir imtihan olduğunu söyler. Yaşananları bir kader olarak gören Sütçü İmam, bu günlerin geçeceğinden emindir. Ondaki ümit, inancından kaynaklanan bir şüphesiz bir kader ve Allah inancından kaynaklanır: "Sütçü İmam - (Kederle başını sallar) Allah'ın izniyle kulumıza dokunamazlar. Azim bir imtihandan geçiyoruz. Allah müminleri mahcup etmez." (s. 88)

3- Sütçü İmam teşkilatçı, halka yol gösteren lider bir kişidir.

Halktan kişilerle yaptığı konuşmada şöyle demektedir: "Mahalle teşkilatları tamamlansın gerisi kolaydır. Erzak tedariki de gerekli. Kış bastırды mı ibiklerine çökeriz. (Bir elini yumruk gibi sıkıp ileri doğru uzatır.)", "Gaffar - Bunlarla nasıl harbedilecek? Sütçü İmam - Çete harbi. Her birimiz bir çeteyiz. İlk kez başımıza geliyor ama şöyle bir düşününce zor değil. Evlerimizde dövüleceğiz. Her sokağı tutacağız.", "Tüm evler boşaltılacak. Kadınlar icabında köşe başlarındaki evlerden boşaltılacak. Belli yerlerde, sağlam duvarlı ahırlarda oturacaklar.", "Evden eve mazgallar açılacakmış. Şehrin bir başından öteki başına, bunların içinden görünmeden geç git. Silah götür, cephaneye götür, haber götür." (s. 90) "Mercimek Tepe onlarınsa yollar bizimdir. Bir, beş derken on gülle atarlar ama gülle bitince ne atacaklar. Yollarını vuracağız. Kışlaya tıklıp kalacaklar. Hiçbir şeyden olmazsa aklıktan telef olacaklar." (s.91)

4- Sütçü İmam, Allah'a karşı tam bir teslimiyet içerisinde inanmış bir kişidir.

"Gaffar - Dur hele. (Eliyle Sütçü İmam'ın kalbini gösterir.) Burda başka neler var? Sütçü İmam - İmandan başka hiçbir şey" (s. 90) "Bilemem. Kâfire ilk kurşunu sıkmayı Allah kime nasip eder bilemem. O sıkılınca gerisi çorap söküğü gibi gelir. Bir bakarsın ki Fransız'ı da Ermeni'si de kuyruğunu sıkıştırmış kaçacak delik arar. Sabah

kalkarsın ki Fransız kaçmış, kaçamayan Ermeniler yaptıklarına bin pişman lağımlarda gizlenirler, aman dilerler.” (s. 91)

5- Soğukkanlıdır, tam bir teslimiyet içinde olduğu için, hiç kimseden korkmaz. Kadınlar, hamamdan çıktıklarında Ermeni ve Fransız askerlerinin tacizleri karşısında buna engel olmak isteyen kişilerin vurulmaları etrafta dehşet ve panikle karşılanırken Sütçü İmam, tek başına elindeki silahla düşman Ermeni askerini vurur.

Eserde baştan sona Sütçü İmam karakterine uygun olarak çizilmiştir. Yaptığı konuşmalarla tarihte kendisine verilen payeye layık bir kişi olarak eserde konumlandırılmıştır. Eser sona erdiğinde Sütçü İmam'ın hangi koşullarda ve hangi atmosferde hareket ettiği ve ilk kurşunu sıkarak düşman askerini öldürmesindeki duruşu tarihe mâl olacak şekilde seyircilerin gözleri önünde şekillendirilir. Oyun bitip perde kapandığında seyircide milli bilinç konusundaki duyarlılık tam olarak oluşturulmuş ve hamaset duyguları da pekiştirilmiştir. Sütçü İmam da bir kahraman olarak seyircinin gözünde yer etmiştir.

Sütçü İmam karakteri, dram sanatındaki kişileştirme kurallarına uygun olarak karakterize edilmiştir. Karakterin oluşturulmasında dram sanatının gerçekliği kendi kurallarına göre yansıtması ilkesine de uyulmuştur. Sütçü İmam'ın duyguları ve düşünceleri kesin çizgilerle belirtilmiştir. Sütçü İmam karakterini belirleyen iki ana özellik vardır:

1- Sütçü İmam tam bir Müslümandır ve inancının gereklerine uygun olarak hareket eden, kan dökerken bile haklılığı ve dininin ölçülerini gözeten inançlı biridir.

2- Sütçü İmam'ın kişiliği, vatanın kurtuluşu için bile haksız yere kan dökmeye müsait değildir. Allah ve kader inancı, onda bir merhamet duygusu da inşa etmiştir.

Bu iki tespit, Sütçü İmam'ın ve Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihî macerası yönüyle, tutarlıdır. Eserin asıl özü de zaten budur. Aman dileylene el kaldırmamak, önce barış içerisinde yaşamak ve sorunları bu yolla çözmek Osmanlı geleneğinin bir sonucudur. Sütçü İmam karakteri de bu anlayışı yansıtan bir Osmanlı'dır.

Sonuç olarak, Sütçü İmam'ın, karakter kişileştirilmesinde yazarın amacına uygun başarılı bir kişileştirilmesi yapılmıştır, diyebiliriz.

11. Dil

Cahit Zarifoğlu'nun tek tiyatro eseri olan *Sütçü İmam*, tiyatro diline uygun olarak yazılmıştır. Eserde uzun konuşmalar bulunmaz. Eserin başkışisi Sütçü İmam'ın konuşmaları kısa, net ve açık ifadelerden oluşur. Karakterine uygun olarak kullandığı cümleler de yazarın vermek istediği mesaja uygundur. Sütçü İmam'ın konuşmaları alt alta sıralandığında bile olay net bir şekilde anlaşılır açıklıktadır. Eserde tiradlara rastlanmaz. Konuşmalar birbiri ile yakından ilgili ve bütünlüğü sağlayıcı niteliktedir. Ayrıca yazarın duruma, dekora, mizansene en uygun ifadeleri bulunduğu da söylenebilir. Konuşmalar eserde inandırıcılığı ve tutarlılığı sağlayacak şekilde sıralanmıştır.

Sonuç olarak eserde konuşmalar, dram tekniğinin gerektirdiği doğrultuda, üç boyutlu ve inandırıcıdır. Konuşmalar karakteri belirtir ve karakterin nasıl hareket edeceği bu konuşmalardan anlaşılabilir. Ayrıca konuşmalar, kişilerin yaşadıkları dönemi ve çevreyi de seyircilerin gözü önünde canlandırmaktadır. Tarihî bir olay, eserde bütün açıklığı, tarihî gerçekliğe uygunluğu ile en açık ifadelerle ve en sade şekilde verilmiştir.

Sonuç

İncelemeye çalıştığımız bu eserde ele alınan, bir karakter ve bu karakterin kendisiyle özdeşleşen bir zaman dilimidir. Yazar, anlattığı olayın geçtiği dönemi, çeşitli özelliklerle dram sanatı tekniğini kullanarak karakter ve devri özdeşleştirerek gözlerimizin önüne getirir. Eserde, dönemin olayları ve o dönemde neler olduğu, Maraş'ın işgali ve Sütçü İmam'ın başlattığı kurtuluş mücadelesi sonucunda Maraş'ın işgalden kurtuluşu anlatılır. Hangi şartlar altında olursa olsun Allah'a inananların bir gün kurtuluşa ereceği, yeter ki Allah'tan ümit kesilmemesi noktasındaki teslimiyet işgal altında bulunan İslam coğrafyası için de bir örnek olarak ortaya konulmuştur. Yazar, 1920'lerde gerçekleşen bu olayı tekrar canlandırarak günümüze taşımış ve proto-tip olarak gösterdiği bu kurtuluş mücadelesi ile özellikle Afgan mücahitlerine bir ümit vermek istemiştir. Yazar, bu olaydan yola çıkarak millî bilinci yeniden oluşturma amacına hizmet etmiştir. Bu amacı gerçekleştirirken yazar, tiyatro sanatının ger türlü dramatik teknik ve janrlardan yararlanmış, diyebiliriz.

KAYNAKÇA

- ARMAOĞLU, Fahir (2015). *20. Yüzyıl Siyasî Tarihi*, İstanbul: Timaş Yayınları.
NUTKU, Özdemir (1973) *Dram Sanatı*, İzmir: Dokuz Eylül Üniv. Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları.
OFLAZOĞLU, Turan (1985). "Tarih ve Tiyatro", *Türk Dili Dergisi*, Sayı: 397
ZARİFOĞLU, Cahit (1986). *12 Şubat Kahramanmaraş Dergisi*, Yıl 1, Sayı 1.
ZARİFOĞLU, Cahit (1993). *Konuşmalar*, İstanbul: Beyan Yay.
ZARİFOĞLU, Cahit (2014). *Bir Değirmendir Bu Dünya*, İstanbul: Beyan Yay., 9. Baskı.
ZARİFOĞLU, Cahit (2014). *Sütçü İmam*, İstanbul: Beyan Yayınları, 4. Baskı.